

Τα Θρησκευτικά στο Σχολείο του 21^{ου} αιώνα

Του Χάρη Ανδρεόπουλου *

Τι είδους μάθημα θέλουμε νά' ναι τα Θρησκευτικά, κατηχητικό - ομολογιακό ή εκπαιδευτικό - γνωσιολογικό; Υποχρεωτικό μόνο για τους ορθοδόξους μαθητές και προαιρετικό για όλους τους άλλους (ετεροδόξους και αλλοθρήσκους) ή μήπως υποχρεωτικό για όλους τους μαθητές, ανεξαρτήτως θρησκευτικής προέλευσης, όπως είναι (υποχρεωτικό, ανεξαρτήτως εθνικής προέλευσης) το μάθημα της Ιστορίας;

Το ερώτημα καθίσταται επίκαιρο εξ αιτίας της συζήτησης που ξεκίνησε μ' αφορμή τις «διαρροές» για τη δομή του νέου Λυκείου που είδαν προσφάτως το φώς της δημοσιότητας και θέλουν τα Θρησκευτικά (όπως και την Ιστορία), στο ωρολόγιο πρόγραμμα του νέου Λυκείου, υποβαθμιζόμενα στη κατηγορία των προαιρετικών μαθημάτων. Λαμβάνοντας υπ' όψιν τις δηλώσεις της υπουργού Παιδείας Αννας Διαμαντοπούλου ότι οι «διαρροές» αυτές δεν αποτελούν πρόταση του υπουργείου, παρά προσωπικές απόψεις τινών στελεχών που σε τίποτα, φυσικά, δεν δεσμεύουν το υπουργείο και ότι η (πραγματική) πρόταση για τα Θρησκευτικά (όπως και για τα' άλλα μαθήματα) θα δημοσιοποιηθεί στο πλαίσιο της διαδικασίας της διαβούλευσης, και συμμετέχοντας στο εξελισσόμενο δημόσιο διάλογο καταθέτουμε τις παρακάτω σκέψεις μας για τον χαρακτήρα του μαθήματος, ο σαφής προσδιορισμός του οποίου θα παίξει, κατά τη γνώμη μας, καθοριστικό ρόλο για την ειδική βαρύτητα που θα έχει το μάθημα (υποχρεωτικό ή προαιρετικό) στο ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου.

Κατά τη γνώμη μας το μάθημα τα τελευταία χρόνια απέκτησε σαφή παιδαγωγικό προσανατολισμό και άρχισε να απομακρύνεται με σταθερά βήματα από τον παραδοσιακό κατηχητισμό και μέσα από αλλαγές που συντελέστηκαν στα αναλυτικά προγράμματα και με την παράλληλη αναβάθμιση της ποιότητας των σχολικών βιβλίων το μάθημα άρχισε προοδευτικά να παίρνει έναν χαρακτήρα κατά βάσιν γνωσιολογικό, σαν αυτόν που χαρακτηρίζει και τα υπόλοιπα σχολικά μαθήματα, έχοντας, αναμφιβόλως, ενσωματωμένο και το βιωματικό στοιχείο.

Διευκρινίζω ότι όχι μόνο δεν διάκειμαι αρνητικά στη κατήχηση, αλλά τη θεωρώ πολύ σοβαρή υπόθεση και ότι όταν μου δίδεται η ευκαιρία συμμετέχω και υποστηρίζω κάθε κατηχητικό έργο και δράση της Ιεράς Μητροπόλεως και του ιερού ναού στον οποίο τυγχάνω ενοριότης. Θεωρώ, όμως, ότι άλλο κατήχηση, κι' άλλο εκπαίδευση. Άλλοι είναι οι σκοποί της κατήχησης (η οποία γίνεται εντός των κόλπων της Εκκλησίας και απευθύνεται αποκλειστικά σε ορθοδόξους), και άλλοι οι σκοποί της εκπαίδευσης (η οποία παρέχεται μέσα στο σχολείο και απευθύνεται, ειδικά στις μέρες μας, σε μαθητές διαφορετικών θρησκειών) και, συνεπώς οι ρόλοι και οι σκοποί τους (πρέπει να) είναι διακριτοί.

Η παρεχόμενη σήμερα σχολική θρησκευτική αγωγή έχει κατά βάσιν και κυρίαρχα γνωσιολογικό χαρακτήρα, αφού αποβλέπει στην ενημέρωση των μαθητών για το θρησκευτικό φαινόμενο γενικότερα και ειδικότερα για τη κατανόηση της θρησκευτικής διάστασης των επιμέρους θεμάτων της ζωής, καθώς και για τις επιδράσεις του θρησκευτικού πιστεύω στα μνημεία του πολιτισμού. Η ένταξη του μαθήματος των Θρησκευτικών στο σχολικό πρόγραμμα είναι δικαιωμένη για λόγους καθαρά παιδαγωγικούς. Κι αυτό γιατί ο γνωσιολογικός χαρακτήρας του μαθήματος ικανοποιεί και τα τρία κριτήρια, που καθορίζουν την παιδαγωγική δικαίωση της διδασκαλίας ενός μαθήματος στο σχολείο. Συγκεκριμένα, εμπεριέχει ένα μοναδικό τρόπο σκέψης και αντίληψης, που είναι αξιόλογος ώστε ο μαθητής να κατανοεί το περιβάλλον του. Συμβάλλει στη διεύρυνση και εμβάθυνση της γνωστικής του προοπτικής κατά ένα ιδιαίτερο τρόπο, που συνεισφέρει στη συνολική του ανάπτυξη ως προσώπου, και επίσης είναι δυνατόν να διδάσκεται με τρόπους που διασφαλίζουν τη κατανόησή του από το μαθητή και τον ενθαρρύνουν να συμμετέχει ενεργά και κριτικά στο μάθημα (Βασιλόπουλου, Χρ., Διδακτική του μαθήματος των Θρησκευτικών, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσ/νίκη, 2002, σελ. 181 - 185).

Το θρησκευτικό μάθημα είναι μάθημα θεολογικό - εκπαιδευτικό, το διδάσκουν εκπαιδευτικοί που σπούδασαν τη θεολογική επιστήμη στα Θεολογικά Τμήματα των Πανεπιστημίων μας και διδάσκουν μαθήματα όπως Βιβλική Θεολογία και Ιστορία, Χριστιανική θεολογία και Παράδοση, Πατερική Γραμματεία, Εκκλησιαστική Ιστορία, Ρωμαιοκαθολική και Προτεσταντική θεολογία, Ιστορία και Θεολογία του Ιουδαϊσμού και Ισλαμισμού, και άλλων θρησκειών, έχοντας, φυσικά, ως επίκεντρο τη θρησκευτική παράδοση της χώρας μας, η οποία υποστασιάζεται στην ορθόδοξη χριστιανική διδασκαλία. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, θα πρέπει να ξεκαθαρισθεί ότι στο σχολείο, στη τάξη δεν κάνουμε κατήχηση ή «σωτηριολογία», αλλά θεολογία, με βάση τις γνώσεις μας απ' το πανεπιστήμιο και τις οδηγίες απ' το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Και, φυσικά, όταν αξιολογούμε τους μαθητές δεν βαθμολογούμε τη πίστη τους, αλλά τον επίδοσή τους στους γνωστικούς στόχους του μαθήματος. Οι συνάδελφοι θεολόγοι που διαγωνίζονται εδώ και χρόνια στη διαδικασία του ΑΣΕΠ για το πρόσληψή τους στην δημόσια εκπαίδευση δεν ξεετάζονται για τη πίστη τους, αλλά αξιολογούνται για τη επιστημονική τους επάρκεια, για τις γνώσεις τους, τις οποίες αργότερα, όταν διορισθούν, καλούνται να προσφέρουν κατά τη διδασκαλία του μαθήματος στη τάξη.

Συνεπώς, το περιεχόμενο του μαθήματος πρέπει να είναι διαμορφωμένο έτσι ώστε να εξυπηρετεί όλα τα παραπάνω στοιχεία και να αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας με τέτοιο τρόπο που να «κρατάει» στη τάξη όλους τους μαθητές, ανεξαρτήτως θρησκευμάτων. Όπως μένουν στο μάθημα της Ιστορία όλοι οι μαθητές ανεξαρτήτως εθνικής καταγωγής, έτσι να μένουν και στα Θρησκευτικά, όπως έχει ευστόχως επισημάνει ο Σύμβουλος Θεολόγων του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, Δρας Σταύρος Γιαγκάζογλου (διαβάστε την καθ' όλα επίκαιρη και υπό τον τίτλο «Θρησκευτικά για όλους!», συνέντευξή του για τον χαρακτήρα του θρησκευτικού μαθήματος: <http://www.amen.gr/index.php?mod=news&op=article&aid=1455>). Να είναι τα Θρησκευτικά ένα μάθημα (θρησκευτικού) «εγγραμματισμού», όπως πολύ εύστοχα παρατήρησαν και ανέλυσαν σε άρθρο τους στη «Καθημερινή» (28/09/2008, σελ. 7) οι συναδέλφισσες Ολγα Γριζοπούλου και Πηγή Καζλάρη, σαν όλα τ' άλλα μαθήματα στο Γυμνάσιο και το Λύκειο, με χαρακτήρα κατά βάσιν γνωσιολογικό.

Να είναι ένα μάθημα, επίσης, που να μπορεί να αρθρώσει λόγο και να δώσει απαντήσεις πάνω στα μεγάλα υπαρξιακά και κοινωνικά προβλήματα. Ένα τέτοιο μάθημα πιστεύουμε πως θα το αγαπάνε οι μαθητές και οι γονείς και θα θέλουν να το διδάσκονται τα παιδιά τους. Μπορούμε οι θεολόγοι της εκπαίδευσης να διαμορφώσουμε τις προϋποθέσεις για ένα τέτοιο μάθημα; Ένα μάθημα, δηλαδή, ευρύτατης αποδοχής και νομιμοποίησης; Νομίζω ναι. Από μας εξαρτάται – ας το προσπαθήσουμε.

* Εν όψει των εξελίξεων που έχουν δρομολογηθεί για το νέο Λύκειο και ευρύτερα για τη Β/θμια εκπαίδευση θεωρώ ότι θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε με υπεύθυνο επιστημονικό λόγο, παιδαγωγικές προτάσεις και εκπαιδευτικά επιχειρήματα τις προσπάθειες για τις όποιες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις και να προσπαθήσουμε να τις συνδιαμορφώσουμε με θετικές παρεμβάσεις, χωρίς να κλεινόμαστε αμυντικά στον εαυτό μας, για να μη διαπιστώσουμε κάπως αργά ότι, όπως λέει ο Αλεξανδρινός ποιητής, «Χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ μεγάλα κ' υψηλά τριγύρω μας έκτισαν τείχη» και πως «ανεπαισθήτως μας έκλεισαν από τον κόσμο έξω». Ας το παλαίψουμε να το αποτρέψουμε.

*** Ο Χάρης Ανδρεόπουλος είναι θεολόγος καθηγητής του Γυμνασίου και Λυκείου Γαλαξιδίου**